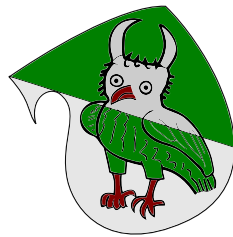

Mitähän kirjoittaisi?

Birgitta Lulli

Kekri

9.11.2024

Sisällys

1	Niin siis mitä?	1
2	Itse rälssikirja	1
3	Teksti	2
4	Sovellusmahdollisuuksia	3

1 Niin siis mitä?

Kirjurin on tärkeää osata kirjoittaa kauniita kirjaimia ja maalata niiden oheen kaunista kuvitusta. Tärkeää on kumminkin myös se, millainen teksti kirjaimista muodostuu: tarkoituksenahan on, että valmis asiakirja kertoo, mitä hallitsijat ovat sen antaessaan tehneet. Tällaisia asiakirjoja on säilynyt lukemattomia, ja ne ovat muodoltaan melko samanlaisia halki Euroopan.

Tässä on siksi ajatuksena katsoa 1400-luvun rälssikirja aarnimetsäläisen kirjurin näkökulmasta: miltä se näyttää, mitä siinä lukee, mitä se tarkoittaa ja miten sitä voi muokata.

2 Itse rälssikirja

Eerik Pommerilainen, Tanskan, Norjan ja Ruotsin kuningas, antoi 29.10.1435 yläneläiselle Henrik Klassonille rälssikirjan, joka tällä hetkellä on Ruotsin valtionarkistossa (SDHK 22469.)

3 Teksti

Rälssikirjan teksti on Suomen kansallisarkiston Diplomatarium Fennicum -kokoelmassa (DF 2158).

Wy Erik, met Gudz nadh Danmarkx, Sweriges, Norges, Wendes ok Gotes konung ok hertugh j Pomeran, gørom witherlikit met thetta wort opne breff, at fore trooscap ok th[i]ænista, som thenne brefforare, wor elskelik thienere Hinrik Clausson, oss oc rikit her til giort haffuer oc æn her effter trolika gøre skal swo lenghæ han liffuer effter sin ytersthe macht, tha haffue wy vnt oc giffuat hanum oc hans retta echte affkomma oc arwingha swadane frihet oc frelse til ewich tidh, som andre woro riddare oc swene haffue oc nydhe j Swerighe, vppa two røkæ jordh j Ylela sokn j øffra byen, som hans fadher ther køpt haffuer til thet hans fadher ther til forene haffdhe met schiffthe fangit fore Danzskila aff Hans Garp, som han wort breff til forendhe vppa haffuer. Thy forbiwdhe wy alle woro foghede oc embitz men oc alle andra, ee hwo the helzt ære, fornempde Hinrik Clausson her amot j noghra mathe at hindhra vforrette eller vmake widher wort hyllest oc nadh. Datum in castro nostro Stokholm anno Domini mcdxxxv°, jn crastino beatorum Symonis et Iude apostolorum, nostro sub [secreto].

Sama suomeksi

Me Eerik, Jumalan armosta Tanskan, Ruotsin, Norjan, Vendin ja Götan¹ kuningas sekä Pommerin herttua, teemme tiettäväksi tällä meidän avoimella kirjeellämme, että sen uskollisuuden ja palveluksen tähden, jota tämän kirjeen kantaja, meidän rakas palvelijamme Henrik Klaunpoika, on meille ja valtakunnalle tähän mennessä tehnyt ja vastedes luultavasti tekee niin kauan kuin elää kaikkien voimiensa mukaan, olemme me myöntäneet ja antaneet hänelle ja hänen oikeille jälkeläisilleen ja perillisilleen sellaisen vapauden ja rälssin ikuisiksi ajoiksi, kuin meidän muut ritarimme ja asemiehemme Ruotsissa nauttivat, niistä kahden savun tiluksista Yläneen pitäjän Ylikylässä, jotka hänen isänsä on sieltä hankkinut Danskilaan vaihtamalla Hans Garpilta, jolla on sen pitämiseen meidän kirjeemme. Siksi kiellämme kaikkia voutejamme ja virkamiehiämme ja kaikkia muita, keitä hyvänsä he ovat, estämästä mainittua Henrik Klaunpoikaa millään tavoin nauttimasta näistä meidän armollisesti myöntämistämme oikeuksistaan. Annettu linnassamme Tukholmassa Herran vuonna 1435 Pyhien Apostolien Simonin ja Juudaan jälkeisenä päivänä meidän sinettimme kanssa.

¹Tai, kuten tapana oli latinankielisissä teksteissä tulkita, vandaalien ja goottien

4 Sovellusmahdollisuuksia

- Protokolla: asiakirjan alkumuodollisuudet
 - Kruunupäistä kuuluu kertoa vähintään nimi ja asema, mutta tilan ja tarpeen mukaan titteleitä voi laajentaa komeammaksi listaksi.
 - Kirjeen vastaanottajia voi luetella tai jättää luettelematta (»teemme tietäväksi» / »teemme tietäväksi kaikille, niin ylhäisille kuin alhaisillekin, jotka tämän meidän kirjeemme lukevat eli kuulevat»)
 - Huomattakoon, että »tällä Meidän avoimella kirjalla» on tapana tulkita suomenkieliseksi vastineeksi englanninkieliselle fraasille »with Our letters patent». SCA-käyttöyhteydessä se siis osoittaa, että nyt myönnetään päärinarvo.
- Varsinainen teksti
 - Myönnettävän prenikan perusteluja voi kirjoittaa sen verran kuin on tilaa, tarvetta ja halua.
 - Myönnettävää asiaa voi paisutella, jos siltä tuntuu: esimerkiksi tämän rälssikirjan tapaan voi aateliskirjassa luetella sen saajalla mahdollisesti olevia maatalan tyyppisiä huonekuntanimiä.
 - Jälkeläisistä ei kuitenkaan ole hyvä puhua, SCA-huomionosoitukset ovat aina henkilökohtaisia.
 - Kirjettä vastaan rikkomisesta voi myös uhata rangaistuksella (monessa keskiaikaisessa rälssikirjassa ei pelkästään esitetä sellaisia kieltoja kuin tässä, vaan sitä vahvistetaan »kiellämme – – Meidän kuninkaallisen kostomme ja vihamme uhalla»)
- Eskatokolla: loppumuodollisuudet
 - Päiväyksessä saattaa olla selkeämpää käyttää kukautta ja päivänumeroa kuin pyhimyskalenteria.
 - Sinetistä kannattaa puhua vain, jos sellainen on tarkoitus ripustaa asiakirjaan. Jos tästä ei ole varmuutta, on turvallisempaa puhua allekirjoituksesta.
- Kirjeen ulkoasu
 - Pohjoismaiset rälssikirjat ovat yleensä suhteellisen yksinkertaisia.
 - Yleensä alkukirjain on koristeellisempi, usein myös ensimmäinen tekstirivi kokonaisuudessaan.
 - Suhteellisen tavallista on, että kirjeeseen on kuvattu saajan vaakuna, yleensä keskelle kirjettä niin, että teksti kiertää sitä.
 - Mikään ei tietenkään estä kirjoittamasta muunlaisen mallin mukaiseen dokumenttiin tekstiä tältä pohjalta.